

Vilppula Satu

Suomen sota-ajan vaikuttavuus kasvatukseen

Kandidaatin tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Varhaiskasvatuksen koulutusohjelma
2018

Kandidaatin tutkielmani tarkoituksena on avata kotikasvatukseen vaikuttavia tekijöitä vuosien 1939–1944 ajoilta, jolloin Suomessa käytiin talvi- ja jatkosota. Tarkastelen erityisesti kotikasvatukseen vaikuttavien tekijöiden periytyvyyttä ylisukupolven. Tavoitteeni on avata ja tuoda esille tekijöitä, jotka mahdollisesti vaikuttavat tämän päivän kasvatukseen. Tutkielmani osoittaa, että sota-ajan tapahtumista vaikeneminen oli yleistä koko yhteiskunnassa. Vaikeneminen on yksi vaikuttava tekijä kasvatukseen, kun tarkastellaan sota-ajan kasvatusta, taakkasiirtymiä ja traumoja sekä niiden ylisukupolven periytymistä. Tutkielmani tulosten mukaan yksi merkittävimmistä periytymiseen vaikuttavista tekijöistä on sosiaalisen ulottuvuuden huomioiminen ja affektiivisen toimintamallin periytyminen ylisukupolven.

Tutkimusmenetelmänä olen käyttänyt narratiivista kirjallisuuskatsausta, jossa kertomukset ovat tapa ymmärtää omaa elämäänsä ja lisätä elämässä tapahtuvien tapahtumien merkityksellisyyttä. Tutkielmassani tämä tarkoittaa, että kuvaan Suomen talvi- ja jatkosodan vaikuttavuutta kasvatukseen ja hoivaan. Kuvaan kasvatuksen ja hoivan historiallista kehittymistä ja tapahtumakulkua siitä, miten kosketus, syli ja hoiva ovat rakentuneet.

Tutkielmani pyrkimyksenä on myös herättää tarkastelemaan oman historiansa vaikuttavuutta itseensä niin ihmisenä kuin kasvattajana. Tutkielmani mukaan on tärkeää tiedostaa oman historiansa vaikuttavuus itseensä. Tutkielmani korostaa, että historian tunteminen on edellytys itsensä tuntemiseen. Tarkastelen tutkielmassani miten ihmisen oma historia vaikuttaa kasvattajaan ja kasvatukseen sekä kosketukseen, syliin ja hoivaan. Tarkoitukseni on tuoda kasvattajille tietoutta kuinka tärkeää on huomioida sylin, hoivan ja kosketuksen vaikuttavuus lapsen kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin. Tutkielmani mukaan voidaan todeta, että kosketuksella ja läheisyydellä on merkittävä vaikutus lapsen kehitykselle varhaisten vuosien aikana.

Avainsanat: historia, kasvatusta, kehitys, kosketus, periytyminen, trauma

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Tutkimuksen toteuttaminen ja tutkimuskysymykset	6
3	Sota-ajan vaikutus kotikasvatukseen ja hoivaan	8
3.1	Sota-ajan vaikutus hoivaan	8
3.2	Mustan pedagogiikan ja uuden hoito-opin vaikutukset hoivaan	9
4	Trauman periytyminen ylisukupolven	11
4.1	Trauman periytymiseen vaikuttavia tekijöitä	11
4.2	Trauman vaikutus lähipiiriin ja kehoon	14
5	Kiintymyssuhdemallin merkitys kasvatukseen ja sen periytyminen	17
5.1	Kiintymyssuhteen vaikutus kasvatukseen	17
5.2	Kiintymyssuhteen periytyminen vaikutukset kasvatukseen	18
6	Kosketuksen, hoivan ja sylin merkityksellisyys lapsen kehitykselle	20
6.1	Kosketuksen ja läheisyyden fyysinen vaikutus lapsen kehitykselle	20
6.2	Hoivan ja kosketuksen merkitys lapsen hermoston kehitykselle	22
7	Pohdinta	25
	Lähteet	28

1 Johdanto

Koulutukseni myötä valmistun lastentarhanopettajaksi, ja koen kosketuksen olevan yksi merkityksellisempiä asioita toimiessani lasten kanssa päiväkotikontekstissa. Keränen, Juutinen ja Estola (2017) toteavat, että jokaisella lapsella on oikeus saada varhaiskasvatuksessa välittävää kosketusta. Arjessa syntyvä kosketus on merkityksellinen pala osana varhaiskasvatuksen ammatillisuutta. (Keränen, Juutinen & Estola, 2017, 262). Kandidaatin tutkielmani aiheeni valintaan vaikutti lastentarhanopettajan koulutuksen kurssitarjonta, jossa ei juurikaan käsitelty kosketusta. Tutustuin kosketukseen aikaisempien tutkielmien lukemisella ensin yleisellä tasolla. Rajasin kosketuksen aihetta varhaiskasvatukseen ja huomasin, että kosketuksen positiivisesta ja negatiivisesta vaikutuksesta oli tehty aikaisempaa tutkimusta. Kosketuksen historiallisuutta ei tuotu lukemissani tutkielmissa juurikaan esille. Tämä tieto suuntasi tutkielmaani käsittelemään kosketuksen syntymisen taustaa ja sitä, miten se on mahdollisesti kehittynyt. Kosketus on sanatonta viestintää, jonka lapsi aistii kokonaisvaltaisesti ja sensitiivisesti. Kosketus kertoo lapselle onko välittäminen aitoa, ja olisi hyvä myös tiedostaa, että koskematta jättäminenkin on koskettamista. Field (2010) tuo esille, että kosketuksen nähdään vaikuttavan ihmisen sosiaalisen-, henkisen- ja fyysisen kehityksen sekä hyvinvoinnin kannalta huomioon otettavaksi tekijäksi. (Field, 2010, 380). Tutkielmassani tarkastelen miten ihmisen oma historia vaikuttaa kasvattajaan ja kasvatukseen sekä kosketukseen, syliin ja hoivaan. Tuon myös esille kosketuksen merkityksellisyyden lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta.

Kandidaatin tutkielmani aiheeksi tarkentui Suomen sota-ajan kotikasvatukseen vaikuttavien tekijöiden tarkastelu ja niiden periytyvyys ylisukupolven. Tutkielmani keskeisimmät käsitteet ovat hoiva, kiintymyssuhdemalli, kosketus, kotikasvatus, periytyvyys ja trauma. Tarkastelen edellä mainittujen käsitteiden vaikuttavuutta kasvattajan kautta tämän päivän kasvatukseen ja lapsen kehitykseen. Tutkielmassani käsittelen sodassa mukana olleiden ihmisten traumojen vaikuttavuutta tämän päivän kasvatukseen ja hoivaan. Tuon esille sodan aiheuttamien traumojen siirtymisen ylisukupolven ja traumojen vaikuttavuuden kasvattajan näkökulmasta. Siltala (2016) kirjoittaa, että yleisesti hoitoalalla työskenteleviltä edellytetään kansakunnan historiallista tietämystä sekä sen muistamista. Hoitosuhteissa työskentelevien ihmisten työn tulisi perustua huolelliseen itsereflektioon ja avoimeen suhtautumiseen hoidettavan historiallisuuteen. Kansakunnan historia vaikuttaa jokaisen yksilölliseen historiaan. (Siltala, 2016, 10.)

Historia on meillä jokaisella henkilökohtainen ja on rakentunut eri elämisenympäristöjemme kautta. Olennaisesti siihen ovat vaikuttaneet lähipiirin ihmiset ja heidän aikaisemmat omat kokemuksellisuutensa elämänsä aikana. Historiallisen katsauksen myötä on myös mahdollista tarkastella ja ymmärtää omaa toimintaansa, miksi toimin kuten toimin ja mitkä asiat siihen vaikuttavat. Malinen ja Tamminen (2017) toteavat, että olennaista on huomioida erilaiset ympäristöt missä ihminen elää elämäänsä. Merkittävänä tekijänä näyttäytyy myös minkä ikäisenä ihminen kokee ympärillä olevaa ympäristöä. (Malinen & Tamminen, 2017, 10–11).

Tutkielmassani tarkastelen kiintymyssuhdemallien periytymistä sukupolvelta toiselle ja miten opitut kasvatustavat vaikuttavat tämän päivän kasvatuksessa. Koen kiintymyssuhdemallin olevan yksi merkityksellisimmistä osista ihmiselle ymmärtääkseen omaa historiaansa. Kinnunen (2013) toteaa teoksessaan, että lapsena koetut haavat laiminlyöntien seurauksena kipuilevat sinnikkäästi iholla vielä aikuisuudessa. Omassa lapsuudessa opitut asenteet ja toimintamallit sekä kosketustavat periytyvät usein tiedostamattomasti lapselle. Aikuisena kiintymyssuhdemallien periytyvyys näyttäytyy kasvatuksessa ja parisuhteessa. (Kinnunen, 2013, 175.) Kinnunen (2013) toteaaakin, että kiintymyssuhteiden vaikuttavuuden avaaminen auttaa ymmärtämään vanhempiaan, itseään ja jopa parisuhdettaankin paremmin. (Kinnunen, 2013, 30).

Tutkielmani tavoite on avata varhaiskasvatuksen alalla työskenteleville tietoutta Suomen sota-ajan kasvatuksen kehityksestä, sen periytymisestä ja vaikuttavuudesta kasvattajaan sekä tämän päivän kasvatukseen. Tavoitteeni on lisätä tietoutta siitä, miten tärkeää on huomioida sylin, hoivan ja kosketuksen vaikuttavuus lapsen kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin.

2 Tutkimuksen toteuttaminen ja tutkimuskysymykset

Salminen (2011) kirjoittaa, että käytetyin kirjallisuuskatsauksen perustyypeistä on kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Siinä luodaan ilman tiukkoja ja tarkennettuja sääntöjä yleiskatsaus tutkittavasta aiheesta. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen yksi orientaatiomalleista. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on metodisesti kevein muihin kirjallisuuskatsauksiin verrattuna. Narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa voi kuvailla tutkittavan aiheen historiallisuutta tai sen kehityksellistä kulkua. (Salminen, 2011, 6–8.) Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2007) tuovat esille, että narratiivinen suomennettuna tarkoittaa kertomusta, tarinaa tai tapahtumien kulkua kuvaavaksi. Kertomus ja tarinan eroaa toisistaan siten, että kertomuksen ilmaiseva tarina on tapahtumankulku. Narratiivisessa lähestymisen tavassa ajatellaan, että kertomukset ovat tapa ymmärtää omaa elämäänsä ja lisätä elämässä tapahtuvien tapahtumien merkityksellisyyttä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2007, 213.) Tutkimuksessani tämä tarkoittaa, että kuvaan Suomen talvi- jatkosodan vaikuttavuutta kasvatukseen ja hoivaan. Kuvaan kasvatuksen ja hoivan historiallista kehittymistä ja tapahtumakulkua miten kosketus, syli ja hoiva ovat rakentuneet.

Narratiivinen kirjallisuuskatsaus vastaa luonteeltaan tutkielmani rakennetta. Tutkielmani rakentuu tarkastelemalla ensin Suomen talvi- ja jatkosodan vuosien 1939–1944 valossa kotikasvatukseen vaikuttavia tekijöitä. Valitsin kyseisen aikavälin, koska lähdekirjallisuutta lukiessani kyseinen aikaväli nousi merkitykselliseksi vaikuttajaksi kasvatukseen ja hoivaan Suomessa. Tutkielmani aihe valintani teki haasteelliseksi tutkielmani rajaamisen. Kosketuksen vaikuttavuus on moniulotteinen prosessi ja kietoutuu moniin eri ihmisen, niin psyykkisiin kuin fyysisiin osa-alueisiin. Ihminen on kokonainen, joten asioiden erottelu toisistaan tuntui olevan mahdottomuus. Rajaamalla tärkeitä asioita tutkielmastani pois, tuntui että jotain oleellista ja merkityksellistä jää tutkielmani analyysin ulkopuolelle.

Matkani kosketuksen maailmaan avautui tutustumalla lähdekirjallisuuden kautta aina käden anatomian ja fysiologian tutustumiseen saakka. Ammensin tietoutta myös kosketuksen välittämiin tunteisiin ja miten kosketus vaikuttaa ihmisen mielen ja ajatusten rakentumiseen. Tutustuin myös sanattomaan vuorovaikutukseen kosketuksen välityksellä toisen ihmisen kanssa. Kehon tuntemukset resonoivat kosketuksessa ja merkityssuhteilla on mahdollista rakentua uudelleen. Tämä nousi lukemastani lähdekirjallisuudesta esille, joka on tärkeä osa

kosketusta sen vaikutussuhteen kautta. Rajasin edellä mainitut näkökulmat tutkielmani aineiston ulkopuolelle, mutta halusin mainita ne niiden vaikuttavuuden takia kosketukseen.

Tutkielmani aineiston valintani perustui lähdekirjallisuudessa ja tutkielmissa toistuvasti esiintyviin samoihin kirjailijoihin ja tutkijoihin. Lähdekirjallisuuteen tutustuin laaja-alaisesti henkilötarinoista tieteellisiin tuotoksiin. Tutkimus aineistoni koostuu artikkeleista ja kirjallisuudesta, jotka liittyvät tutkimusaiheeseeni. Tutkimusaiheeni on Suomen sota-ajan kasvatukseen vaikuttavien tekijöiden tarkastelu ja niiden periytyvyys yli sukupolven tämän päivän kasvatukseen. Analysoin aineistoa tarkastellen kasvatuksen tuomia vaikutuksia lapsen hoivaan. Analyysissä kiinnitin huomiota miten hoivan kautta kosketus ja syli sekä läheisyys vaikuttavat lapsen kehitykseen.

Tutkielmani luotettavuutta tukee kirjallisuutta lukiessani eri yhteyksissä esille noussut asioiden toistettavuus. Tutkielmani käsitteiden ymmärrettävyys ja tutkimustulokset esiintyivät samansuuntaisina eri kirjoittajien välillä. Tutkielmassani olen pyrkinyt käyttämään laadukasta aineistoa huomioimalla niiden painopaikan ja kirjoitetun tekstin vuosiluvun, sota-ajan historiallisuuden kirjallisuutta lukuun ottamatta. Käyttämässäni artikkeleissa ja kirjallisuudessa olen pyrkinyt käyttämään vertaisarvioitua aineistoa. Artikkeleissa olen lisäksi huomionut viittausten määrän luotettavuuden näkökulmasta. Hirsjärvi, Remes ja Sarajärvi (2007) puhuvat objektiivisuudesta. Lähteet tulee valita ja tulkita huolellisesti sekä rehellisyyden nimissä tuoda esille myös ristiriidassa olevat aineistot omiin käsityksiin verrattuna. (Hirsjärvi, Remes & Sarajärvi, 2007, 292–293).

Tutkielmani kysymys on: Mitkä tekijät Suomen talvi- ja jatkosodassa ovat vaikuttaneet tämän päivän kasvatukseen ja hoivaan?

3 Sota-ajan vaikutus kotikasvatukseen ja hoivaan

3.1 Sota-ajan vaikutus hoivaan

Kinnunen (2013) kirjoittaa, että Suomessa elettiin hyvin köyhää aikaa talvi- ja jatkosodan sekä sen jälkeisenä aikana. Suomessa nälkä ja puute olivat valloillaan etenkin maaseudulla, jota huononsi sota-ajan vaikutukset vuosikymmenten ajan. Sota-ajan hoivakokemuksista Suomalainen Kirjallisuusseura on kerännyt aineiston vuonna 1996, joka sisältää 1900-luvun alkupuolella syntyneiden hoivakokemuksia. Aineiston mukaan hoivakokemuksia ei lapsena juurikaan koettu, oli sitten syntynyt 1900-luvun alku- tai loppupuolella. Lapsuuden hoiva muistettiin näyttävästi hyvin mekaanisena hoivana. Mekaaniseen hoivaan sisältyi peseminen ja pukeminen sekä siihen liittyi yleensä myös selkäsaunan saaminen. Suomen sota-ajan lasten hoivaamisen tapojen mekaanisuus kuvailee hyvin tunne-elämän rakentumisen lähtökohtia. Suomen sota-ajan lastenhoivan olosuhteiden ja mekaanisuuden huomioon ottaminen auttaa osaltansa ymmärtämään paremmin suomalaisen tunne-elämän rakentumista. Sodan ja sen jälkeisenä aikana mekaanisen hoivan kautta koettu kosketusperintö kulkee meidän ruumiimme mukana vielä tänäkin päivänä. (Kinnunen, 2013, 55, 59.)

Kinnunen (2013) mainitsee sota-ajan vaikuttaneen suomalaisten elämän hyveiden rakentumiseen eli siihen, mitä piirteitä ihmisessä ihailaan. Suomalaisten elämän hyveen rakentumiseen vaikutti sota-ajan mukana tullut ankuruus, josta suomalaiset tekivät elämän hyveen. Ankaruuden tullessa elämän hyveeksi suomalaiset alkoivat ihailemaan ihmisessä tunnekylmyyttä, yksin pärjäämistä ja kovuutta. Nämä ihailun piirteet näyttävästi lapsilla tunteiden kieltämisenä ja he eivät näyttäneet kaipuutansa syliin. (Kinnunen, 2013, 59.) Kivimäki (2010) kirjoittaa lasten pyrkineen olemaan kotona mahdollisimman näkymättömiä, etteivät tuottaisi vanhemmille enempää lisätaakkaa. Lapset näkivät vanhempien elämän olevan jo tarpeeksi raskasta. Lasten kieltäessä tunteensa, kaipuunsa syliin ja tekeytymällä mahdollisimman näkymättömäksi, sulkeutui moni asia lasten sisimpään. Lapsista tuli sota-ajan ahdistuksen kantajia. (Kivimäki 2010, 191.)

Kinnunen (2013) kirjoittaa, että sodan ja sen jälkeisenä aikana lastenhoito mukautui hyvin pitkälle arjen tuoman rytmin mukaan. Lasta yleensä hoivasi se, jolla oli siihen aikaa. Köyhimmissä perheissä lapset olivat pääsääntöisesti ilman aikuista. Syynä aikuisten poissaoloon oli, että he olivat suurimman ajan päivästä hankkimassa elantoa ja ruokaa

perheellensä. Suuremmissa perheissä vanhin sisaruksista hoiti pienemmät sisarukset. Vanhimmat sisarukset kokivat pienempien sisaruksien hoitamisen epäoikeudenmukaisena, mutta ymmärrettiin, miksi asia oli näin. Sota-aikana elämä koettiin raskaana hyvin monilta osin, mutta rakkaus kuitenkin välittyi lapsille, vaikka se ei ollut hellimistä. (Kinnunen 2013, 55.) Näre ja Kirves (2010) kirjoittavat, että niukasta elämästään huolimatta, onnellisen lapsuuden eväinä nähtiin kannatteleva yhteisö ja perhe, jotka huolehtivat. (Näre & Kirves, 2010, 13).

3.2 Mustan pedagogiikan ja uuden hoito-opin vaikutukset hoivaan

Kinnunen (2013) kertoo maailmalla levinneestä kasvatusoppista, joka sai vaikutteita Saksan fasismin noususta. Puhutaan ajasta, jolloin Hitlerin valtakausi oli Saksassa valloillaan. Tämä maailmanlaajuisesti leviävä kasvatusoppi vahvisti Suomessa noussutta ankaruuden ihannointia kasvatuksessa. Suomen kasvatusmallia kutsuttiin mustaksi pedagogiikaksi. Mustassa pedagogiikassa lapsia käsiteltiin ja hoivattiin hyvin autoritaarisesti ja mekaanisesti. Ihmisruumis nähtiin koneellisena ja siinä korostui sotilasmainen kuri jo vauvan hoidossa. Saksa ohjeistikin lastenhoitoa seuraavalla tavalla. Lapsen itkuun ei tulisi kiinnittää mitään huomiota ja ruokaa lapselle tulisi antaa tiukan aikataulun mukaisesti. Tiukan aikataulun nähtiin ennustavan lapsen kuuliaisuutta kansalaisena, joka ohittaa omat tarpeensa. Kuuliaisen kansalaisen ei nähty tarpeelliseksi sitoutua hoivaajaansa, vaan luoda kiintymyssuhteensa vertaisryhmäänsä. Tämä tarkoittaa, että kansalainen ajattelee vain yhteistä parasta ohittaen omat tarpeensa ja kiintyy yhteisöön eikä yksittäiseen hoivaajaan. Yhdysvalloissa taas vaikutusvaltaiset psykologit näkivät vauvat olioina. Heidän näkemyksensä mukaan harjoituksen avulla vauvat saadaan toimimaan yhtä mekaanisesti kuin koneet. Heidän mukaansa lasta ei saa pitää sylissä, halata tai suukotella. Edellä mainittuja hellyyden osoituksia tulisi välttää niin pitkälle kuin mahdollista. He kehottavat myös kohtaamaan lapset pieninä aikuisina, joita tulisi esimerkiksi kätellä aamuisin. (Kinnunen, 2013, 60.)

Kinnunen (2013) mainitsee Arvo Ylpön vuonna 1930- luvulla tuomasta uudenlaisesta hoito-opista Suomen kasvatukseen. Arvo Ylpön hoito-oppi toi muutoksen lapsen syliin ottamiseen ja imettämiseen, mikä sai tapahtua vain neljän tunnin välein. Suomen neuvolassa 1940–1950-luvulla vanhempia ohjeistettiin toimimaan uuden hoito-opin mukaisesti. Ohjeistukseen kuului, ettei imettämisen välillä saanut lapselle antaa kuin keitettyä vettä, johon oli lisätty sokeria. Tämän lisäksi ohjeistukseen kuului vielä, että imetyksien välillä lapsen itkuun ei

saanut kiinnittää mitään huomioita eikä lasta saanut nostaa syliin. Lapsen itkuun huomion kiinnittäminen olisi opettanut lapselle itkemisen olevan vain keino päästä vanhemman syliin. Itkemisen nähtiin olevan hyväksi myös lapsen keuhkojen vahvistumisen kannalta. Uuden hoito-opin myötä vauvan kuvailtiin olevan ovela olento. Vauvan nähtiin haluavansa itsellensä ansiotonta huomiota ja hoivaa. Oveluuden nähtiin tulevan esille myös lapsen itkiessä tekoitkua, jonka tarkoituksena oli vain saada joku aikuinen saapumaan lähellensä tai nostamaan hänet syliinsä. Lapsen viereen nukuttamisen oletettiin vaikuttavan tulevaisuudessa lapsen itsenäistymiseen, eikä lasta haluttu kasvattaa riippuvaiseksi. Julkisilla paikoilla lapsen helliminen oli paheksuttavaa käyttäytymistä jopa äideiltä. Maaseudulla arvostettiin ahkeruutta ja elannon hankkimista myös äitien kohdalla. Paijaaminen nähtiin turhanpäiväisenä ja se vei aikaa maaseudun tehtäviltä ja elannon hankkimiselta. (Kinnunen, 2013, 60–61.)

Kinnunen (2013) kirjoittaa Haagan vastaanottokodissa koulutuksen saaneista lastenhoitajista, joiden toimintamallia ohjasi ajankohtaisuus talvisodan aikaan. Hoitajat olivat yleensä hoitamassa lasta lapsen kodissa, missä vanhemmat tai ainakin toinen heistä oli kotona. Hoitajan tehtävänä oli ottaa lapsi imettämisen jälkeen, vaihtaa lapselle vaippa ja laittaa lapsi korkealaitaiseen sänkyyn nukkumaan. Tutkia lapselle ei annettu ja lapsen annettiin nukahtaa omaan itkuunsa. Lapsen opetellessa konttaamaan ja kiipeämään, lasta ei saanut ottaa syliin tai lohduttaa kaatuessaan. Perusteluna oli, että syliin nostamisen seurauksena lapsi olisi aina vain halunnut takaisin syliin. Lapsen äiti joutui kehittämään keinoja, miten saisi lapsen syliinsä. Yksi keinoista oli radio-ohjelma Lauantaitanssit, jolloin äiti otti lapsen syliinsä. Hoitaja ei puuttunut tähän, vaikka koki ilman syytä tapahtuvan hoivan olevan haitallista lapselle. Suomessa aikataulutetusta hoivasta luovuttiin asteittain 1950–1970- luvulla. Yhteen vedettynä sodan kokemukset ja musta pedagogiikka, ovat jättäneet jälkensä lastenhoivaan Suomessa. Olipa joku luullut vielä 1970- luvulla julkisella paikalla halaavaa perhettä ulkomaalaisiksi. (Kinnunen, 2013, 62–63.)

4 Trauman periytyminen ylisukupolven

4.1 Trauman periytymiseen vaikuttavia tekijöitä

Ronkaisen (2008) mukaan trauma käsitteenä ja ammatillisena jäsenystapana tunnustettiin Suomessa vasta 1990-luvun puolivälissä. Trauma käsitteen jäsenystapa sisälsi väkivallan seurauksien ymmärtämisen. Suomen talvi- ja jatkosodassa fyysisesti loukkaantuneet saivat hoitoa Sotainvalidien Veljesliitolta, mutta sodassa henkisesti kärsineet jäivät hoidon ulkopuolelle. Yhdeksi painavimmaksi syyksi henkisesti kärsineiden hoidon ulkopuolelle jäämiseen oli Suomessa vallitseva yhteiskunnan puhumattomuus sodasta eli sosiaalinen paine. (Ronkainen, 2008, 392–393.) Kinnunen (2013) toteaa, ettei sotasukupolvien kollektiivisia traumoja ole käsitelty koskaan. (Kinnunen, 2013, 78). Ronkainen (2008) toteaa samansuuntaisesti, että vaiettujen ja torjuttujen asioiden käsittelytapa Suomen lähihistoriasta ja kollektiivisista kokemuksista on edes auttanut suomalaisen yhteiskunnan traumatisoitumiseen. (Ronkainen, 2008, 392–392).

Näre ja Kirves (2010) kirjoittavat, että sodan jälkeen ajateltiin yleisesti, että lapsille ei ollut tarpeellista puhua sodasta tai sen vaikutuksista. Lasten ei oletettu ymmärtävän sodan tapahtumia eikä sitä, mitä seurauksia sodasta on ollut. Sota-ajasta ovat kärsineet kuitenkin lapset enemmän kuin sota-aikana eläneet aikuiset. Lapset olisivat tarvinneet aikuisten tukea sota-aikana, mutta aikuiset eivät osanneet tunnistaa lapsen tuntemuksia. Syynä tähän oli se, että sodan vaikutukset ilmenivät lapsilla eri tavoin heillä itsellensä. (Näre & Kirves, 2010, 13.) Tepora (2010) mainitsee, että sota-aikana lapset leikkivät sota aiheisia leikkejä. Leikkimisen kautta lapset käsittelevät omalla tavallansa sodan tapahtumia. Lapset leikkivät esimerkiksi hautajaisrituaaleja, joihin aikuisilla ei riittänyt ymmärrystä. Aikuisten kielloista huolimatta lapset jatkoivat leikkimistä. Aikuisten sota ilmeni lasten sotana leikeissä, jonka kautta he käsittelevät omia tunteitaan ja kokemuksiaan sodasta. Lasten tunne-elämän kehitykselle aikuisten tarpeellinen kyky eläytyä lapsen tunnetiloihin ei kohdannut aikuisten kanssa. Tähän vaikutti aikuisen ymmärtämättömyys lasta kohtaan ja ajan puutteellisuus. (Tepora, 2010, 37.)

Parviainen (2014) kirjoittaa kollektiivisen muistin tarkoittavan suuren ihmisryhmän kokemaa traumaattista kokemusta. Kollektiivinen trauma voi olla esimerkiksi sota, terrori-isku tai luonnonkatastrofi. Suomessa yhdessä koettu sota, oli yhteiskunnallinen kollektiivinen trauma.

Kollektiivinen trauma näyttäytyy ihmisissä, jotka olivat mukana sodassa. Sodan loputtua rintamalta palanneet sotilasmiehet ja rintamanaiset toivat traumaattiset kokemuksensa kehonmuistinsa mukana kotiin palatessaan. Kotona sodasta palaavien muuttunutta käyttäytymistä ei käsitelty, koska sitä ei kyetty tai haluttu ymmärtää. Traumojen käsittelemättömyyden seurauksena sodan aiheuttamat traumat ovat edelleen läsnä suomalaisessa kehon historiassa. Tutustumalla perheiden historiaan voitaisiin saada selvyyttä siihen, miten sotatraumat siirtyvät sukupolvelta toiselle perintönä vaikuttaen aina nykypäivään saakka. Traumojen periytyminen sukupolvelta toiselle avautuisi mahdollisesti eri tavoin, jos sen käsittelemisessä huomioitaisiin yhteiset kollektiiviset traumat ja niiden kehollinen muisti. (Parviainen, 2014, 186–187.)

Siltala (2016) mainitsee käsitteen taakkasiirtymä, joka sisältää ajatuksen, että se, mitä ei jaeta yhdessä, tulee jonkun muun kannettavaksi. Taakkasiirtymä käsitteessä huomioidaan laajasti ihmisen ympärillä jo olemassa oleva ympäristö ja sen vaikutukset ihmiseen. Taakkasiirtymä pitää sisällään sukupolvelta toiselle perintönä siirtyviä traumaattisia kokemuksia, joita ei ole käsitelty tai traumat ovat vaimennettuja. Taakkasiirtymä nähdään ilmiönä, joka on moniulotteisesti yhteydessä aikaan. Ajallisesti siinä yhdistyvät ympärillämme oleva nykyisyys, menneisyys ja tulevaisuus. Ajan moniulotteisuuden myötä, taakkasiirtymän periytyvyys on mahdollista katkaista. Traumojen periytyvyyden estää myös traumojen jakaminen toisten ihmisten kanssa. Traumojen jakamisen kautta yhteinen kokemuksellisuus ja tieto yhdistyvät muiden ihmisten kokemusten ja tietojen kanssa. Yhteen vedettynä ajan moniulotteisuus ja traumojen sekä taakkasiirtymien jakaminen muiden kanssa, antavat mahdollisuuden katkaista niiden periytyvyyden ylisukupolven. (Siltala, 2016, 5.)

Näre (2008) toteaa, että vaietut sotakokemukset haamuistuvat seuraavassa sukupolvessa mutta esiintyvät eri tavoin. (Näre, 2008, 99). Kinnunen (2013) kirjoittaa, että haamuistuminen on syntynyt, kun sodan jälkeen ihmisten tuli toimia ihan kuin mitään ei olisi tapahtunutkaan. Sota-ajan lapset saattoivat kantaa kotoa peräisin olevan väkivallan perintönsä mukanaan omaan perhe-elämäänsä. Väkivallan periytymisen taustalla oli oma kokemus tulla ankaralla kädellä kuritettavaksi. Perhe saattoi elää ilmankin väkivaltaa, mutta tunnekylläisyys oli läsnä perhe-elämässä. Lapsuudessa ei välttämättä näkynyt mitään edellä mainituista, mutta lapsuudessa ei myöskään koettu sylissä istumista, pajailua eikä suukottelua. (Kinnunen, 2013, 78.) Schulman (2011) kirjoittaa myös haamuistumisesta, joka kuvaa vauvan ja äidin välisen suhteen tilaa lastenkamarissa. Äidin ja vauvan väliseen suhteeseen tunkeutui

vanhempien prosessoimattomat menneisyyden kokemukset, jotka vaikeuttavat äidin ja vauvan välistä suhdetta. (Schulman, 2011, 127).

Kujalan (2007) muistojen ketjun seuraaminen tarkoittaa muistelemista lapsuudesta aikuisuuteen, josta muodostuu oma elämänkerta jonka lähtökohtana on historia. Vanhempien ja isovanhempien lapsuus ja nuoruus aikojen kokemusten tunteminen antavat pohjaa omalle elämänkerralle. Vanhempien ja isovanhempien kokemusten tunteminen ja tietäminen antavat uudelle sukupolvelle eväitä perhe-elämän ja avioliiton karikoiden välttämiseen sekä oman elämän jäsentämiseen. Omia elämäkokemuksia ei voida pyyhkiä pois kuin mitään ei olisi koskaan tapahtunut. Ne ovat ja vaikuttavat nykyhetkeen. (Kujala, 2007, 270.)

Huttu ja Heikkinen (2017) tuovat esille, että aikuisuuteen saakka voi säilyä joitakin lapsuuden muistoja. Se edellyttää aika ajoin niiden muistelemista yksin tai ihmisen kanssa, joka liittyy muistoihin. Yhteisen muistelemisen seurauksena sekoittuvat omat henkilökohtaiset lapsuusmuistot ja toisen kertoma lapsuus. Yhteisen kerronnan myötä, onkin haasteellista erottaa aikuisen alkuperäinen lapsuusmuisto yhteisistä muistelemista. (Huttu & Heikkinen, 2017, 122.) Horpun, Leppämäen ja Nurmiraanan (2009) mukaan, ihminen ei muista alle kolme vuotiaana elettyä elämää. Horpun, Leppämäen ja Nurmiraanan näkökulma perustuu lapsen muistamisen erilaisuuteen eri kehitysvaiheissa. Varhaisimmat lapsuusmuistot luokittevat muistiin eri tavoin kuin muistot, jotka syntyvät kielenkehittymisen jälkeen. (Horppu, Leppämäki & Nurmiraana, 2009, 36).

Malinen ja Tamminen (2017) kertovat, että lapsen ikä vaikuttaa myös oleellisesti siihen, mitä lapsi ymmärtää ja muistaa ympäröivästä maailmasta ja yhteiskunnallisista asioista. Pysyvimpiä muistoja lapselle voi kehittyä vasta neljän vuoden ikäisenä. Muistot syntyvät jokaisen ihmisen omista lähtökohdista ja muistojen yleistämistä tulisi välttää. Esimerkkinä he kertovat, että sota-aikana evakkomatka sotarintaman läheisyydessä saattoi olla jollekin lapselle seikkailu, kun taas pommisuoja saattoi tuntua jollekin lapselle turvalliselta paikalta. Pommisuojan turvallisuuden tunteeseen vaikutti äidin syli ja rauhoittava kosketus äidin silittäessä hiuksia. (Malinen & Tamminen, 2017, 21.) Kinnunen (2013) mainitsee, että sota-aikana lapsuutensa eläneet vanhempamme ovat joutuneet osaltaan selviytymään ilman syliä. Lapsuudessa koetun sylin puute seurauksena vanhemmat eivät ole osanneet tarjota syliä myöskään omille lapsille. (Kinnunen, 2013, 78.)

4.2 Trauman vaikutus lähipiiriin ja kehoon

Parviainen (2014) käsittelee kirjoituksessaan traumojen siirtymistä kehollisesti sukupolvelta toiselle sosiaalisuuden ja kollektiivisen luonteen kautta. Traumamat eivät toteudu yksinomaan yksilöllisesti, vaan ympärillä oleva lähipiiri vaikuttaa siihen väistämättä. Trauman sosiaalisessa luonteessa huomioidaan trauman kokeneen ympäristö ja lähipiiriin kuuluvat ihmiset. Traumaa käsiteltäessä lähipiiri voi vaikuttaa trauman käsittelemiseen, joko hoitamisen tai tukahduttamisen näkökulmasta. Trauman tukahduttamiseen voi vaikuttaa kahdella eri tavalla. Traumatisoitunut ihminen ei välttämättä itse halua, että läheiset joutuvat käsittelemään ja kokemaan hänen henkilökohtaisia trauman kokemuksia. Trauman kokenut ihminen haluaa suojella läheisiään, mutta samalla tukahduttaa traumaattiset kokemukset sisällensä. Traumojen tukahduttaminen voi tapahtua myös lähipiirin puolelta. Lähipiiri ei halua kokea sitä traumatisoivaa kokemusta, minkä läheinen on kokenut. Tämän myötä trauman kokeneella ihmisellä ei ole mahdollista jakaa traumaattisia kokemuksiaan, joka auttaisi käsittelemään kokemaansa traumaa. Lähipiirin torjuminen trauman käsittelemiseen saattaa johtua läheisten liiallisesta empatiasta kyvystä. Liika empatia eli samaistuminen trauman kokeneen kokemuksiin, saattaa muodostua esteeksi traumatisoituneen tukemiseen oikealla tavalla. (Parviainen, 2014, 183–185.)

Malinen ja Tamminen (2017) tuovat esille, että on syytä olla varovainen, kun tarkastellaan ja tehdään päätelmiä sodan sosiaalisista vaikutuksista. Malinen ja Tamminen ajattelevat samansuuntaisesti sosiaalisesta vaikuttavuudesta Parviaisen kanssa. Sosiaaliseen vaikuttavuuteen vaikuttavat ympärillä olevat ihmiset ja erilaiset ympäristötekijät. Ihmisten ja erilaisten ympäristöjen vaikuttavuuden takia, on jopa mahdotonta selvittää varmoiksi sodan sosiaalisia syy-seuraussuhteiden vaikutuksia. (Malinen & Tamminen, 2017, 18.)

Kinnunen (2013) kertoo sota-ajan historia näyttäneen ruumiissamme hellyyden vähäisenä kokemuksena, joka on muuntautunut sukupolvien ketjussa. Sota-aikana hellyyden näyttämiseksi ja sanomiselle oli tiukat rajat. Hellyys ei saanut näyttäytyä missä ja milloin vain. Hellyyden osoitusten tukahduttamisen myötä syntyi vaikeneminen, joka on osaltansa mahdollistanut kosketuksen kanavoitumisen pahaksi, väkivallaksi. (Kinnunen, 2013, 12.)

Näre (2010) kirjoittaa, että sodasta seurannut shokki vaimentaa myös ruumiin kielen. Vaimentamisen seurauksena kehon tuntemuksia on vaikea myöhemmin sanoittaa tai tunnistaa. Shokki vaimentaa ruumiin kielen, mutta ruumis muistaa tapahtuneen. Ruumiin muistama shokki voi näkyä kehossa oireiluna, mutta oireilun alkuperää ei osata yhdistää

sodasta seuranneeseen shokkiin. Vaimentamisen myötä seuraa kehon tuntemuksien passivoituminen eli tunteet viilenevät ja kuoleutuvat. (Näre, 2010, 182.)

Parviainen (2014) mainitsee, että trauman sosiaalisen luonteen ymmärtämisen myötä mahdollistuu tarkastelu kehollisten toimintamallien ja asenteiden periytymisen sukupolvien välillä. Kehollisten toimintamallien ja asenteiden periytymistä kutsutaan affektiiviseksi toimintamalliksi. Affektiivisessä toimintamallissa ihminen oppii perustavanlaatuisia vuorovaikutuksellisia tapoja kehon toimintamallien ja asenteiden kautta. Kehon toimintamallien ja asenteiden periytyminen näyttäytyy esimerkiksi välittämisen osoittamisena toiseen ihmiseen ja tilanteissa, missä pitää ratkaista ristiriita tai konfliktitilanne. Trauman affektiivinen tartunta lähipiiriin voi olla esimerkiksi vanhemman aggressiivinen käyttäytyminen. Affektiivisen toimintamallin periytyessä lapsi siirtää kehollista toimintamallia ja asenteellista trauman perintöä eteenpäin sukupolvelta toiselle. Vanhemman aggressiivisen käyttäytymisen myötä lapsi oppii samalla negatiivisen suhtautumisen omaan ja toisten ihmisten tunneilmaisuun. Vanhemman aggressiivisen käyttäytymisen periytymisen myötä, lapsi oppii tukahduttamaan oman kiintymyksensä toiseen ihmiseen, ja ratkaisee konfliktitilanteet käyttämällä väkivaltaa. Affektiivinen tartunta on monisyinen ja sosiaalisesti laajalle ulottuva tapahtuma. Sukupolvelta toiselle siirtyessä trauma käy transformaatioprosessin. Parviainen ja Näre ajattelevat molemmat, että kehollinen trauman siirtymä tapahtuu usein tiedostamattomasti ja monesti kehon trauman oireita ei edes yhdistetä traumasta johtuviin stressioireisiin. (Parviainen, 2014, 185–186.)

Parviainen (2014) mainitsee, että trauman oireet voivat näyttäytyä ihmisillä monin eri tavoin ja kehollinen oireilu siirtyy tai tarttuu lähipiiriin ja omaisiin. Trauman kehollisia oireita voivat olla esimerkiksi väkivalta, puhumattomuus tai ylijänniteisyys. Kehollisten oireiden siirtymistä kutsutaan emotionaaliseksi tartunnaksi. Se tarkoittaa, että ihminen on yhteydessä ympäristöön mielellisesti ja kehollisin tuntemuksin. Affektiiviset toimintamallit ovat jatkuvassa liikkumisen tilassa ja toisinaan kiinnittyvät toisten ihmisten välille. Tämä voi tapahtua esimerkiksi ilmapiirin tai kosketuksen kautta. Kehojen välittämät affektiiviset toimintamallit voivat vahvistaa tai heikentää tietoisuutta omista kehon tuntemuksista. Keholliset affektiiviset kokemukset ymmärretään muotoutuvan ihmisten välisessä kehollisessa vuorovaikutuksessa. Kehojen välittämiä affekteja voidaan kutsua identifikaatioksi, imitaatioksi tai samaistumiseksi. (Parviainen, 2014, 183.)

Svennevig (2003) mukaan keho tulkitsee toisen ihmisen tunnetilan viestejä. Keho tulkitsee tunnetiloja matkimalla toisen kehon ilmeitä ja asentoja. Kehon reagointi ilmaisee omat tunteuksensa näkemäänsä ilmeeseen tai asentoon. Tulkitsija voi saada matkittujen ilmeiden ja eleiden kautta kehollisia tunnekokemuksia omista menneistä muistoistaan. Matkimisen myötä tulkitsija voi tulkita muiden nonverbaalista viestintää omista kehon tunteuksista käsin. Liikehdinnän tulkitsemisessa tulkitaan toisen ihmisen liikkumista ja samalla kiinnitetään huomiota myös omaan liikehdintään. Oman kehon liikehdinnän ja kehon tunteuksien havainnointi mahdollistavat toisen ihmisen tunteuksien tiedostamisen. Yhteinen liikekieli rakentuu kun kehonkielet mukautuvat toisiinsa tai kun ihminen eläytyy kehollisesti kerrottavaan tarinaan. Se on sanatonta vuorovaikutusta, joka ilmentyy kehossa ketjumaisesti. (Svennevig, 2003, 23.)

5 Kiintymyssuhdemallin merkitys kasvatukseen ja sen periytyminen

5.1 Kiintymyssuhteen vaikutus kasvatukseen

Huttu ja Heikkinen (2017) kirjoittavat, että ensimmäinen kiintymyssuhde on lapselle turvasatama. Se rakentaa lapselle pohjan perusturvallisuuteen, itsetuntemukseen, itsesääätelykyvyille ja oppimisen motivaatiolle. Ensimmäinen kiintymyssuhde toimii mallina lapsen tulevissa ihmissuhteissa. Kiintymyssuhteita voi syntyä lapselle useita, mutta jäädessään ilman turvallista kiintymyssuhdetta lapsi on haasteiden edessä. Ilman luotettavaa ja pysyvää hoivaajaa lapsi on altis pysyvään stressiin ja kohtaa ongelmia tunnesäätelystään. (Huttu & Heikkinen, 2017, 39–40.) Tamminen (2011) tuo esille, että kiintymyssuhteet ovat merkityksellisiä emotionaalisia ihmissuhteita. Kiintymyssuhteiden pysyvyys on tärkeää elämän jatkuvuuden näkökulmasta. Kiintymyssuhteet ovat fyysisesti ja emotionaalisesti tärkeitä suhteita, jotka syntyvät ihmisen biologisista tarpeista. Merkittävimmät kiintymyssuhteet elämässä ovat fyysisiä suhteita. Tunteiden jakaminen nousee keskeisimmäksi asiaksi kiintymyssuhteen luomisessa. Kiintymisen mahdollistaminen toisen ihmisen kanssa on inhimillinen perustarve. Lapsen näkökulmasta se on edellytys hengissä pysymiselle. Lapsi kasvaa elämään luovana aikuisena kiintymyssuhteiden kautta. Lapsi sisäistää kiintymyssuhdemallin, jonka mukaisesti toimii vanhempana kasvattaessaan omaa lastansa. (Tamminen, 2011, 287–288.)

Huttu ja Heikkinen (2017) mainitsevat, että turvallisessa kiintymyssuhteessa kehittynyt lapsi luottaa helpommin toisiin aikuisiin ilman stressiä. Lapselle haitallisinta kiintymyssuhteen kehityksen aikana on, jos sama henkilö koituu lapselle uhkaksi. Lapsen limbiseen järjestelmään jää syvät jäljet kaltoinkohtelusta. Vauvan pitkäkestoinen muisti ei ole vielä toiminnassa, mutta vauva on tietoinen ja tiedostaa ympärillään tapahtuvista asioita. Vauva osaa yhdistää ympäristön tai henkilön tuottaman toistuvan pelon tai kivun. Luottamusta ei myöskään edistä, jos vauvalle ei anneta lohtua ja hoivaa, kun hän sitä tarvitsee. (Huttu & Heikkinen, 2017, 41.) Horppu, Leppämäki ja Nurmiranta (2009) kertovat, että turvattomassa ja ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa aikuinen ei osaa toimia johdonmukaisesti lapsen tunnekokemuksiin. Lapsi hakee aikuisen läheisyyttä ja huomiota voimakkailla tunneilmaisuilla, mutta aikuisen toiminta ei ole varmaa ja ennakoitavaa. Lapsi hakee aikuisen huomiota, oli se sitten kiltteyden tai uhmakkuuden myötä ja saattaa jopa liioittelea tunneilmaisujaan saadakseen huomiota osakseen. Lapsen jäädessä ilman aikuisen huomiota,

lapsi toistaa tunneilmaisujaan aina vain voimakkaammin saadakseen aikuisen huomion. Voimakkaiden tunne-ilmaisujen seurauksena lapsi ei enää pysty säätelemään omia tunteitään. (Horppu, Leppämäki & Nurmiraanta, 2009, 49.) Samansuuntaisesti kirjoittaa Kinnunen (2013) ristiriitaisesta kiintymyssuhdemallista. Lapsi hakee raivoamisella ja ylidramaattisella tavalla välinpitämättömän ja laiminlyövään äidin huomiota. (Kinnunen, 2013, 46). Horppu, Leppämäki ja Nurmiraanta (2009) kirjoittavat, että aikuinen tarvitseekin lasta itsensä lohduttamiseen, koska he voivat olla itse tunne-elämältään oman lapsuutensa vankeja. (Horppu, Leppämäki & Nurmiraanta, 2009, 49). Kinnunen (2013) viittaa teoksessaan Rusasen (2011) näkemykseen raivokohtauksen olevan lapsen ilmaisutapa läheisyyden tarpeestaan. Lapsen raivokohtaus kertoo jo epäonnistuneesta yrityksestä päästä äidin syliin. Raivokohtaus olisi ollut vältettävissä ottamalla lapsi syliin aikaisemmin antamalla lapselle kaipaamaansa läheisyyttä. (Kinnunen, 2013, 46).

5.2 Kiintymyssuhteen periytyminen vaikutukset kasvatukseen

Sinkkonen (2011) tuo esille kirjoituksessaan, että aikaisemmat kokemukset kiintymys- ja riippuvuussuhteista näyttäytyvät jokaisessa hoitosuhteessa eli kiintymyssuhteessa. (Sinkkonen, 2011, 246). Sinkkonen (2011) kertoo kiintymysmallin siirtymisen sukupolvelta toiselle olevan moniulotteinen prosessi. Kiintymysmallin siirtymiseen vaikuttavia tekijöitä sukupolvelta toiselle ei vielä tiedosteta ja tunneta tarpeeksi. Kiintymyssuhteen periytyminen on todennäköistä, kun suhde on turvallinen ja elämässä ei tapahdu suurempia dramaattisia muutoksia. Muutokset kiintymyssuhdemallin periytyvyydessä on todennäköisempää niillä, jotka kokevat lapsena tai nuorena läheisen menettämisen tai jonkun muun dramaattisesti elämään vaikuttavan muutoksen. (Sinkkonen, 2011, 252.)

Sinkkonen (2011) mainitsee, että kasvatuksessa esiintyvät lasten liialliset vapaudet syntyvät vanhempien patoutuneista tunteista, jotka ovat kerääntyneet lapsuudesta saakka. Antamalla lapsellensa vapauksia vanhempi korjaa omia lapsuuden kokemuksiaan. Välttelevässä kiintymysmallissa lapsen tunteiden ymmärtäminen on puutteellista ja vanhemman omien tunteiden hallitseminen on puutteellista. Vanhemman omien tunteiden hallitsemisen menettämisen seurauksena kehollisten toimintamallien eli affektiivisten toimintamallien hallitseminen vaikeutuu. Taustalla saattaa vaikuttaa esimerkiksi äidin käsittelemätön traumaattinen kokemus. (Sinkkonen, 2011, 252–253.) Näre (2010) kirjoittaa, että sota-ajan

rankat tunnekokemukset ja unohdetut tunteet esiintyvät välttelevässä kiintymyssuhteessa.
(Näre, 2010, 183).

6 Kosketuksen, hoivan ja sylin merkityksellisyys lapsen kehitykselle

6.1 Kosketuksen ja läheisyyden fyysinen vaikutus lapsen kehitykselle

Brummelman (2018) tuo esille, että kosketuksen tunne alkaa kehittymään lapsella jo kohdussa, joka mahdollistaa vanhempien ja lapsen välisen viestinnän aivan alkutaipaleelta lähtien. Vanhempien kosketus vaikuttaa lapsen stressijärjestelmän kehittymiseen. Lapsen kasvaessa hienovarainen kosketuskin esimerkiksi lapsen olkapäälle, poistaa lapselta sosiaalista valppautta. Kosketus kertoo, että lapsen ympäristö on turvallinen. Pienikin kosketus parantaa lapsen itsetuntemusta ja antaa rohkeutta tutkia laajemmin ympärillä olevaa ympäristöä. Lapsen kokemukset sosiaalisesta uhasta pienenee ja lapsen luottamus muihin ihmisiin paranee. Koskettamisen vaikuttavuuden nähdään olevan kaikista merkityksellisintä lapsuudessa, etenkin niille joilla on sosiaalista ahdistusta. Kosketuksen viestiminen vähenee lapsen saavuttaessa nuoruusvaiheen. Lapsen itsenäistyminen muuntaa luottamuksen hakemisen vertaisryhmästä ennemmin kuin vanhemmilta. Nuoret ovat silti tietoisia vanhemman olevan käytettävissä tarpeen vaatiessa. Tämä varmentaa, että kosketuksen vaikutus lapsen varhaisessa vaiheessa on merkityksellistä. (Brummelman, 2018, 1–2.)

Mäkelä (2005) puhuu perheen hyvinvoinnin edistämisen yhteydessä vauvahieronnasta. Isien hieroessa keskoslapsiaan, sen vaikuttavuus oli nähtävissä heidän välisessä suhteessaan. Isän osallistuminen lisääntyi vauvan hoidossa ja heidän välinen vuorovaikutuksellisuus parani. Depressiivisyydestä johtuva vanhemman ilmeettömyys vuorovaikutus tilanteessa aiheuttaa taas vauvalle stressin kokemuksen. Kosketusta lisäämällä on mahdollista poistaa kyseinen stressaava kokemus vauvalta kokonaan. Voidaan todeta, että kosketuksella on parantava vaikutus lapsen vuorovaikutuksellisuuteen. (Mäkelä, 2005, 1545.) Mäkelä (2005, 1547) kirjoittaa, Theraplay hoitomuodosta, joka perustuu kosketukseen. Theraplay hoitomuodossa vanhempi ja lapsi jäljittelevät mahdollisimman paljon normaalia vuorovaikutusta. Suomessa Theraplay hoitomuoto on otettu käyttöön 10 vuotta sitten lastenkllinikalla. Hoito parantaa nopeasti lapsen emotionaalisen ja fyysisen säätelyn haasteita sekä vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksellisuutta.

Aromaa ja Kinnunen (2013) tuovat esille tanssinopettajuudessa kosketuksen tulevan esille sanallisia ohjeita täydentävänä tai korvaavana pedagogisena välineenä. Kosketuksen avulla tanssinopettaja voi kuunnella oppilaan ruumiin kieltä ja ohjata sekä liikkeellisesti, että

asennollisesti oppilasta. Tähän pohjaten voi todeta, että tiedon välittyminen ruumiista toiseen on mahdollista. Aromaa ja Kinnunen viittasivat kirjoituksessaan tanssinopettajan ajatukseen. Hänen mielestään kosketus ulottuu tanssissa ihon ja mieleen lisäksi ihmisen sisimpään saakka. (Aromaa & Kinnunen, 2013, 175–176.) Keränen, Juutinen ja Estola (2017) tuovat esille koulussa tehdyn tutkimuksen tuloksen, jossa läheisyys vahvisti positiivista suhdetta opettajan ja oppilaan välille. Läheisyyden on todettu myös vaikuttavan kehityspsykologian näkökulmasta merkittävästi lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja kehitykseen. (Keränen, Juutinen & Estola, 2017, 251.)

Huttu ja Heikkinen (2017) tuovat esille, että hoitajan ja hoidettavan yhteyden kehittyvän fyysisessä läheisyydessä paremmin kuin vain ravintoa tarjottaessa. Tämän perusteluna on amerikkalaistutkijan Harry Harlowin klassikkokoe. Kokeessa vastasyntyneet reesusapinat saivat mahdollisuuden kasvaa kahden sijaisemon kanssa. Toinen sijaisemo oli maitopulloteline, joka oli tehty metalliverkosta. Toinen sijaisemo oli froteella peitetty metallista tehty ruumis. Harlowin hämmästykseksi apinan poikaset kävivät vain nopeasti juomassa, ja palasivat pehmeään ”äidin” syliin. (Huttu & Heikkinen, 2017, 92.) Mäkelän (2005) mukaan kosketuksen vaikutus ihmiseen on vahva. Kosketuksen tuntiessamme reagoimme siihen heti aistien sen sävyä ja tarkoituksellisuutta. Mäkelä, 2005, 1543). Lapsen kasvun ja kehityksen herkkyysskautena ensimmäinen ikävuosi on kosketuksen ja läheisyyden kannalta äärimmäisen merkityksellinen ja korvaamaton. Kokonaisuudessaan herkkyysskausi kestää kolme vuotta. (Huttu & Heikkinen, 2017, 93). Mäkelän (2005) mukaan kosketus on myös erittäin merkityksellinen varhaisessa kehityksellisessä vaiheessa. (Mäkelä, 2005, 1546). Voidaan todeta, että Mäkisen, Hutun ja Heikkisen ajatukset ovat samansuuntaiset kosketuksen merkityksellisyydessä lapsen kehityksen varhaisessa vaiheessa.

Lempeä kosketus, sylissä pitäminen, halaaminen ja hieronta sekä silittely vapauttavat elimistöön kiintymyshormonia, oksitosiinia, joka sammuttaa hälytysjärjestelmän aivoissa. Nämä kosketuksen muodot lisäävät myös turvallisuuden tunnetta. Läheisyys auttaa lasta myös hallitsemaan itseään stressihormonien lisääntyessä kehossaan. (Huttu & Heikkinen, 2017, 94.) Svennevig (2003) tuo myös kosketuksen ja fyysisen huolenpidon olevan edellytyksiä lapsen turvallisuuden tunteen kehittymiselle. Lapsi tarvitsee niitä myös emotionaaliseen ja psykologiseen sekä oppimiskyvyn kehittymiseen. (Svennevig, 2003, 24.) Tamminen (2011) kirjoittaa myös samansuuntaisesti. Lapsi tarvitsee jatkuvaa aikuisen emotionaalista tukea ja säätelyä inhimillisessä vuorovaikutuksessa. Lapsen tunnetason kehitykselle on merkittävää, että aikuinen on tavoitettavissa tunnetasolla. Avoimuus tunteissa mahdollistaa aikuiselle

ymmärtää lapsen tarpeita ja tunteita. Tunteiden ja niiden jakamisen puutteellisuus estää lasta kasvamasta. Tunteettomuus vaikuttaa myös älylliseen puoleen, koska kehittyäkseen äly tarvitsee tunteita. (Tamminen, 2011, 288.)

Field (2010) kirjoittaa Romanianlaisesta orpokodista. Se on orpokoti, joka sijaitsi Ukrainan lähellä, joka on vuonna 2003 poistettu käytöstä. Kosketuksen puutteellisuus on äärimmillään nähty romanialaisessa orpokodissa. Lapsilla kosketuksen puutteen negatiivinen vaikutus oli nähtävissä lasten kognitiivisten taitojen kehityksessä. Vaikkakin kosketuksen vähäistä puutteellisuutta ei ole juurikaan tutkittu, on eläinkokeiden tuloksien kautta päätelty, että kouluissa lisääntyneellä väkivallalla olisi yhteys kosketuksen puutteellisuuteen. On myös todettu, että aikuiset, jotka elävät yksin ovat sairaampia kuin ne, jotka omistavat esimerkiksi lemmikkieläimen. Tämä ennustaisi ihmisen immuunijärjestelmän heikentymisen kosketuksen puutteellisuudesta. Kosketuksen nähdään vaikuttavan ihmisen sosiaalisen- ja henkisen- ja fyysisen kehityksen sekä hyvinvoinnin kannalta huomioon otettavaksi tekijäksi. (Field, 2010, 380.)

Mäkelä (2005) mainitsee artikkelissaan eläinkokeissa tehtyihin käyttäytymismallin muutosten tuloksiin. Yksi keskeisimmistä tuloksista oli havainto rotanpoikasten myöhemmän hoiva käyttäytymisen muutokset omia pentujansa kohtaan. Tämä muutos selittyi yksinomaan sillä, miten niitä oli hoivattu vastasyntyneisyyskaudella. Tutkimusten mukaan myös vahva geneettinen taipumus ahdistuneisuuteen ei myöskään näy, jos vastasyntyneisyyskaudella on saanut kosketusta. Tarkennukseksi mainittakoon, että emon taipumus ahdistuneisuuteen ennustaa sen vähäistä hoitamista pentuihin. Kyseisten myönteisten muutoksien on todettu tutkimuksessa välittyvän jopa kolmanteen sukupolveen saakka. Mäkelä vertaa tuloksia ihmisiin siinä määrin kuin se on mahdollista ja näkee varhaisen vuorovaikutuksellisuuden merkittävyyden. Mäkelä viittaa tehtyyn merkittävään interventiotutkimukseen, jossa on osoitettu ärtyneiden vauvojen kehittymisen paremmaksi muuttamalla äidin käyttäytymistä. (Mäkelä, 2005, 1544.)

6.2 Hoivan ja kosketuksen merkitys lapsen hermoston kehitykselle

Huttu ja Heikkinen (2017) kirjoittavat stressaavan kokemuksen aiheuttajan olevan jokaisella yksilökohtainen ja se, miten yksilön elimistö siihen reagoi. Yksilön stressin sietokykyyn

vaikuttavat geenit ja kasvuolot. Ympäristö ja hoiva säätelevät vauvan kortisoli- ja serotoniiniviestinnän geenejä. Tämä näyttäytyy vauvalla myöhemmin stressiherkkyydessä. Vauvan ollessa stressaantunut, voidaan siihen vaikuttaa kasvuympäristön muutoksilla. Stressin säätely alkaa kehittyä jo vauvan ollessa kohdussa, mutta merkittävin kehitysaika on varhaiset vuodet. (Huttu & Heikkinen, 2017, 47–48.) Kosketusta hyvin vähän saaneilla vauvoilla on havaittavissa heikommat itsesäätelykyvyt, kognitiiviset taidot ja vastustuskyky on normaalia heikompi. Läheisyyden puute näyttäytyy aivojen etuotsalohkossa, joka on tunnesäätelyn ja päättelykyvyn ydinaluetta. Sinne on kehittynyt normaalia vähemmän hermosoluyhteyksiä. (Huttu & Heikkinen, 2017, 93.)

Svennevig (2003) mainitsee, että keskoslapsen stressi saattaa nousta kosketuksen ärsytysreaktion ansiosta, koska hermosto ei ole vielä ehtinyt kehittyä. (Svennevig, 2003, 24). Toisenlaisen näkökulman antaa Mäkelän (2005) artikkelissa mainittu kenguruhoito, jossa keskosvauvat ovat ihokontaktissa isän tai äidin kanssa. Kosketuksen määrän vaikuttavuudesta hermostoon on suoraa näyttöä. Eniten tuloksellisuutta on saatu vauvojen kenguruhoidosta. Kenguruhoito menetelmän tutkimus tuloksien mukaan, lapsen paino nousee ja fysiologinen rytmi löytyy nopeammin. Kyseisissä prosesseissa oksitosiini toimii mahdollisesti välittäjäaineena. Vauvahieronnasta on vastaavanlaisia tutkimus tuloksia kuin kenguruhoidostakin. Vauvahieronnan todettiin lisäksi kasvattavan lapsen kiinnostusta vuorovaikutukselliseen kokemukseen ihmistä kohtaan. Pilottitutkimuksella tutkittiin hieronnan vaikutusta psykiatrisen ja neuropsykiatrisen oireyhtymään. Hieronta tehtiin tarkkaavuus- ja ylivilkkaushäiriöisille lapsille sekä nuorille. Kerrottakoon että, hieronta kesti viisitoista minuuttia joka päivä kahden viikon ajan. Tutkimuksen tulos oli että, hieronnasta oli selkeästi hyötyä tarkkaavuus- ja ylivilkkaushäiriöisille lapsille sekä nuorille. Heidän keskittymiskykynsä parani tehtävissä ja työskentelyä häiritsevä käyttäytyminen väheni. (Mäkelä, 2005, 1544–1545.) Moberg (2007) kirjoittaa myös oksitosiinin vaikutuksesta elimistössämme. Oksitosiini vaikuttaa meidän sosiaaliseen muistiimme eli muistamme paremmin ihmisen, jonka olemme tavanneet oksitosiinin vaikutuksen alaisena. Tuolloin voimme itse hyvin ja huomioimme ympäristön paremmin. (Moberg, 2007, 82.)

Huttunen ja Heikkinen (2017) mainitsevat, että tuntoärsykkeistämme aistimme eri tavalla hellän ja kiintymystä ylläpitävän kosketuksen. Lempeän sivelyn viestit kulkeutuvat aivokuorelle eri reittiä kuin muiden aistien kautta tulevat viestit. Lempeät viestit menevät aivosaaressa tunne- eli limbisen järjestelmän kautta. Reitin aktivoitumiseen ja kasvuun vaikuttaa se, kuinka miellyttäväksi tunnemme kosketuksen. Tämän reitin vaurioituessa

ihmiseltä surkastuu tuntemus kosketuksen mielekkyyteen. (Huttu & Heikkinen, 2017, 93.) Mäkelä (2005) on samaa mieltä, että hermoston kehitystä muokkaa sen käyttäminen. Kypsymisvaiheessa hermosolut lähettävät huomattavasti enemmän yhteyksiä muihin soluihin kuin vaiheen muuttuessa kypsäksi. Tunne- eli limbisen järjestelmän kiihkeimmässä kehityksellisessä vaiheessa vähiten käytössä olleet hermoyhteydet sulavat ja häviävät pois. Eniten käytössä olleet hermoyhteydet säilyvät. Limbisen järjestelmän kiihkein kehitysvaihe on ensimmäisten 18 kuukauden aikana, ja silloin kehittyvät ihmisen stressihallintakeskukset. (Mäkelä, 2005, 1546.)

Tamminen (2011) korostaa riittävän perushoidon merkityksellisyyttä, viitaten siihen mitä pienempi lapsi on kodin ulkopuolella hoidossa. Tamminen viittaa lapsiryhmien kasvuun alle kolmevuotiaiden päivähoitossa. Pysyvyyden turvaaminen ja hoitamisen oikea-aikaisuus tulee suuressa ryhmässä haasteelliseksi ja vaikuttaa lapseen oleellisesti. Lapset ovat edellä mainittujen asioiden puutteellisuuden takia toistuvassa ärsytystilassa. Lapsi joutuu olemaan omien säätelykykyjen ylittävässä tilassa, joka lisää aggressiivisuutta lapselle. (Tamminen, 2011, 288.) Mäkelä (2005) nostaa tutkimusten arvioinnin tärkeäksi asiaksi määriteltäessä aikuisen välttämättömän läsnäolon määrästä pienelle lapselle. Lapsi tarvitsee varhaisessa vuorovaikutuksessa aikuisen, jotta keskushermosto kasvaa ja kehittyä antaen valmiudet sekä suunnan myöhemmälle kehitykselle. Päivähoitoryhmien kokoon ja päiväkotihenkilökunnan suuruuteen tulisi kiinnittää huomiota. Mäkelä mainitsee kirjallisuudesta esille tulleen teorian vertaisen kasvatettavan vaikutuksen ja toteaa, että siitä on tehty vain kouluikäisille lapsille tutkimuksia. (Mäkelä, 2005, 1544.)

7 Pohdinta

Kandidaatin tutkielmani tulokset antavat laajempaa kuvaa Suomen talvi- ja jatkosodan vaikuttavuudesta kasvatukseen, kosketukseen, sylin ja hoivan rakentumiseen. Suomen sota-ajan lastenhoivan olosuhteiden ja mekaanisuuden huomioon ottaminen auttavat ymmärtämään paremmin suomalaisten tunne-elämän rakentumista. (Kinnunen, 2013, 55, 59.) Suomalainen kasvatusta sai vaikutteita sota-aikana maailmalla levinneestä kasvatustavasta, joka ihannoitiin ankaruutta. Suomessa kyseistä kasvatustavasta kutsuttiin mustasta pedagogiikaksi. Arvo Ylpön uusi hoito-oppi sota-aikana muunsi lapsen hoitoa jaksottamisella. Molemmissa kasvatustavissa lapsen nähtiin olevan ovela olento ja ainoastaan mekaaninen hoiva sallittiin, muutoin lapsen tarpeisiin ei saanut kiinnittää mitään huomiota. (Kinnunen, 2013, 60–61.) Tutkielmani mukaan suomalainen kasvatusta ja erityisesti hoiva, hellyys ja kosketus ovat olleet hyvin pienessä roolissa sota-aikoina. Yleinen kasvatustavaksi on ollut tiukoilla säännöillä ohjattua, jonka myötä lapsesta kasvaa itsenäinen ja kuuliainen kansalainen. Tutkimukseni mukaan voidaan todeta, että sota-ajan kasvatusta ja hoiva ovat osaltansa vaikuttaneet suomalaiseen kasvatustavaan ja hoivan suuntaukseen.

Tutkimukseni mukaan suomalaiset ovat kokeneet sodan myötä yhteisesti koetun kollektiivisen trauman. Sota-aika on vaikuttanut traumojen syntymiseen ja sodan puhumattomuus on vaikuttanut traumojen käsittelemättömyyteen. Ronkainen (2008) mainitsee, että sota-ajan traumojen syntymiseen on vaikuttanut Suomessa vallitseva yhteiskunnan puhumattomuus sodasta. (Ronkainen, 2008, 392–393.) Kinnunen (2013) toteaa, ettei suomalaisten sotasukupolvien kollektiivisia traumoja ole käsitelty koskaan. (Kinnunen, 2013, 78.) Tutkimukseni mukaan voidaan päätellä, että sota-aikainen kollektiivinen trauma on vaikuttanut osaltansa kasvatustavaan puhumattomuudellaan ja traumojen käsittelemättömyydellä. Tutkielmani mukaan taakkasiirtymät eli traumat polveutuvat ja vaikuttavat ylisukupolven. Siltalan (2016) mainitsema taakkasiirtymä pitää sisällään ajatuksen, että se mitä emme yhdessä jaa, tulee jollekin kannettavaksi. (Siltala, 2016, 5.) Kinnunen (2013) mukaan vanhemmat saattavat kantaa lapsuudesta peräisin olevaa taakkasiirtymää mukanaan omaan perhe-elämäänsä. (Kinnunen, 2013, 78.) Parviainen (2014) mainitsee, että juuri trauman sosiaalisen luonteen ymmärtäminen antaa mahdollisuuden tarkastella kehollisia toimintamalleja ja asenteiden siirtymistä sukupolvien välillä, jota kutsutaan affektiivisen toimintamallin periytymiseksi. (Parviainen, 2014, 185–186.)

Ajallisesti ajateltuna nykypäivän lasten ja nuorten vanhemmat ovat jossain määrin yhteydessä sota-ajan kontekstiin. Tutkielmani mukaan perheen kiintymyssuhdemallien ja elämänhistorian sekä sosiaalisten ympäristöjen tutkiminen avaisi niiden vaikuttavuutta nykyisyyteen. Lapsuudessa opitut kasvatus- ja kiintymyssuhdemallin periytyminen ylisukupolven on mahdollista ja ne näyttäytyvät aikuisuudessa omassa henkilökohtaisessa elämässä. Kinnunen (2013) toteaa, että aikuisuuteen periytyvät kiintymyssuhdemallit tulevat esille kasvatuksen ja parisuhteen kautta. (Kinnunen, 2013, 175). Sinkkonen (2011) mainitsee, että aikaisemmat kokemukset kiintymys- ja riippuvuussuhteista näyttäytyvät jokaisessa kiintymyssuhteessa. (Sinkkonen, 2011, 246). Tammisen (2011) mukaan lapsi sisäistää kiintymyssuhdemallin, jonka mukaisesti toimii vanhempana kasvattaessaan omaa lastansa. (Tamminen, 2011, 287–288). Tutkielmassani selvisi, että on syytä tiedostaa lapsen eri kasvu ympäristöt ja niissä olevat lähipiirin ihmiset. Jokainen ihminen tuo oman kokemuksellisuutensa mukansa vaikuttaen lapsen elämisen ympäristöön. Malinen ja Tamminen (2017) tuovat esille, että on syytä olla varovainen, kun tarkastellaan ja tehdään päätelmiä sodan sosiaalisista vaikutuksista. Lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta katsottuna, siihen vaikuttavat ympärillä olevat monet aikuiset ja erilaiset ympäristötekijät. He toteavat, että on jopa mahdotonta selvittää varmoiksi sosiaalisia syy-seuraussuhteiden vaikutuksia. (Malinen ja Tamminen, 2017, 18.)

Tutkielmani tuo esille, että oman historian tunteminen auttaa meitä ihmisiä tuntemaan ja ymmärtämään itseämme paremmin. Kujala (2007) toteaa, että ihminen ei voi pyyhkiä omia elämäkokemuksiaan pois ja elää kuin mitään ei olisi koskaan tapahtunut. Elämäkokemukset ovat osa meitä ja vaikuttavat meihin. (Kujala, 2007, 270). Tutkimukseni mukaan sota-aika on vaikuttanut suomalaisiin. Kasvatuksen ja kasvattajan näkökulmasta tarkasteltuna on syytä huomioida kasvatuksen historiallista kehitystä. Oman historian tunteminen on merkityksellistä tunnistaakseen omat henkilökohtaiset lähtökohtansa. Tutkia, miten itse toimii kasvattajana ja reflektoida itsensä kanssa miksi toimin kuten toimin.

Kosketuksen merkittävyys lapsen kokonaisvaltaiseen kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin korostui monilta osin tutkielmassani. Tutkielmani tuo esille kosketuksen merkittävän vaikutuksen ihmisen fyysiselle ja psyykkiselle hyvinvoinnille. Kosketusta tulisikin arvostaa ja korostaa sen positiivisia vaikutuksia sekä nähdä kosketus ihmisen hyvinvoinnin edistäjänä. Field (2010) tuo esille, että kosketuksen nähdään vaikuttavan ihmisen sosiaalisen- ja henkisen- ja fyysisen kehityksen sekä hyvinvoinnin kannalta merkittäväksi tekijäksi. (Field, 2010, 380). Huttu ja Heikkinen (2017) toteavat lapsen kasvun ja kehityksen kannalta ensimmäinen ikävuoden olevan kosketuksen ja läheisyyden kannalta äärimmäisen

merkityksellinen ja korvaamaton. (Huttu ja Heikkinen, 2017, 93). Mäkelänkin (2005) mukaan kosketus on myös erittäin merkityksellinen varhaisessa kehityksellisessä vaiheessa. (Mäkelä, 2005, 1546).

Kosketuksen tulee kunnioittaa kasvatettavaa ja edellyttää kasvattajalta herkkyyttä tiedostaa kosketettavan reagoitua kosketukseen. Jokaisella yksilöllä on oma historiansa myös kosketuksessa, joka tulee huomioida. Meidän ammatillinen velvollisuus on antaa kunnioittavaa kosketusta lapselle. (Keränen, Juutinen & Estola, 2017, 262.) Keränen, Juutinen ja Estola (2017) kertovat artikkelissaan, että kosketuksen tulisi olla luonnollisena osana opettajan ja oppilaan välisessä suhteessa. Kosketus on aina vuorovaikutusta kosketettavan kanssa eikä yksi suuntaista niin kuin monesti virheellisesti ajatellaan. Kosketuksen tavalla on merkitystä, miten kosketan kosketettavaa. Kosketus kertoo välittämisestä ja siitä, että toinen osapuoli on läsnä toiselle. (Keränen, Juutinen & Estola, 2017, 250).

Tutkielman tuloksia analysoidessani mieleeni heräsi seuraava ajatus, jota olisi mielenkiintoista tutkia ja tarkastella laajemmin. Tutkimusaiheestani olisi mielenkiintoista tehdä haastattelumuotoinen kysely, jossa olisi tarkasteltu oman historian vaikutusten tietoisuutta. Onko kasvattaja tietoisesti ajatellut sitä, miten oma historia vaikuttaa omiin toimintamalleihin ja asenteisiin? Ovatko ne periytyneet tiedostamattomasti sukupolvelta toiselle vai onko niiden kehittymiseen vaikuttanut lähipiirin läsnäolo. Mitkä ovat oikeasti omia henkilökohtaisia ajatuksia ja asenteita, jotka ohjaavat meidän toimintaamme?

Lähteet

- Aromaa, J. & Kinnunen, T. (2013). Kosketus opettajuudessa. Teoksessa A–M. Puroila, S–L. Kaunisto, & L. Syrjälä. (toim.) *Naisen äänellä: Professori Eila Estolan juhlakirja* (171–179). Tampere: Juvanes Print.
- Brummelman, E. (2018). Parental touch reduces social vigilance in children. *Developmental Cognitive Neuroscience*, 1–7. Haettu 16.8.2018 osoitteesta <https://doi.org/10.1016/j.dcn.2018.05.002>
- Field, T. (2010). Touch for Socioemotional and Physical Well-Being: A Review. *Developmental Review* 30(4), pp. 367–383. Haettu 16.8.2018 osoitteesta <https://doi:10.1016/j.dr.2011.01.001>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2007). *Tutki ja Kirjoita*. (13. osin uudistettu painos). Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Huttu, T. & Heikkinen, K. (2017). *Pää edellä: Näin tuet lapsesi aivojen kehitystä*. Helsinki: WSOY.
- Horppu, S., Leppämäki, P. & Nurmiraanta, H. (2009). *Kehityopsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen*. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.
- Kinnunen, T. (2013). *Vahvat yksin, heikot silytyksin: Otteita suomalaisesta kosketuskulttuurista*. Juva: Bookwell Oy.
- Kivimäki, V. (2010). Sodan rampauttama vanhemmuus. Teoksessa S. Näre, J. Kirves & J. Siltala (toim.) *Sodan kasvattamat* (186–213). Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Keränen, V., Juutinen, J. & Estola, E. (2017). Kosketus päiväkodin kasvattajien kertomuksissa. *Journal of Early Childhood Education Research* 6, 249–269.
- Kujala, E. (2007). *Sodan pitkä varjo: Sota ajan lasten elämä*. Jyväskylä: Cummerus Kirjapaino Oy.
- Malinen, A. & Tamminen, T. (2017). *Jälleenrakentajien lapset: Sotienjälkeinen Suomi lapsen silmin*. Tallinna: Gaudeamus Oy.
- Moberg, K–U. (2007). *Rauhoittava kosketus: Oksitosiinin parantava vaikutus kehossa*. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Mäkelä, J. (2005). Kosketuksen merkitys lapsen kehityksessä. *Suomen lääkirilehti* 14, 1543–1549. Haettu 30.7.2018 osoitteesta https://asiakas.kotisivukone.com/files/pirpana2.tarjoaa.fi/tiedostot/kosketuksen_merkitys_-artikkeli.pdf

- Näre, S. & Kirves, J. (2008). ”Päin Ryssää” -lapset ja nuoret sukupuoliväkivallan uhreina. Teoksessa S. Näre & J. Kirves (toim.) *Ruma sota: Talvi- jatkosodan vaiettu historia*. (63–102). Helsinki: WS Bookwell Oy.
- Näre, S. & Kirves, J. (2010). Lapsuus sodan keskellä. Teoksessa S. Näre, J. Kirves & J. Siltala (toim.) *Sodan kasvattamat* (13–30). Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Parviainen, J. (2014). Kehomuisti: Traumaperäisistä stressihäiriöistä kollektiivisiin traumoihin. Teoksessa J. Hakkarainen, M. Hartimo & J. Virta (toim.) *Muisti* (179–189). Tampere: Suomen yliopistopaino Oy Juvenes Print.
- Ronkainen, S. (2008). *Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus*, 388–401. *Yhteiskuntapolitiikka* 73:4. Helsinki: Stakes. Haettu 27.8.2018 osoitteesta <http://www.stakes.fi/yp/2008/4/ronkainen.pdf>
- Salminen, A. (2012). *Mikä on kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin saavutuksiin*. Haettu 4.8.2018 osoitteesta https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf
- Schulman, M. (2011). Vauvahavainnointi koulutuksen ja kliinisen työn osana. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.) *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen* (125–146). Helsinki: WSOYpro Oy.
- Siltala, P. (2016). *Taakkasiirtymä*. Tampere: Kirjapaino Hermes Oy.
- Sinkkonen, J. (2011). Kiintymyssuhdehäiriöiden yhteys psykopatologiaan. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.) *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen* (245–270). Helsinki: WSOYpro Oy.
- Svennevig, H. (2003). *Hyvän olon hoidot: Kosketukseen perustuvien hoitojen käyttö hyvinvoinnin ja itseymmärryksen lisäämisen välineenä*. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print.
- Tamminen, T. (2011). Lapsen ja lapsuuden puolestapuhuja. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.) *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen* (287–289). Helsinki: WSOY pro Oy.
- Tepora, T. (2010). Sota-ajan leikit ja koulu. Teoksessa S. Näre, J. Kirves & J. Siltala (toim.) *Sodan kasvattamat* (33–61). Porvoo: WS Bookwell Oy.